

наша читалачка публика. Али онда би се имале извршити и неке ревизије, у вези са новим прописима (рачунска година, допунски буџети, буџетске комисије, и др.).

Ј. Ловчевић

Johannes Koulis: *DIE ÖFFENTLICHEN AUSGABEN ALS VOLKSWIRTSCHAFTLICHE ERSCHEINUNG.* Frankfurt/M., Vittorio Klostermann, 1948, 153 S.

Испитивања јавних расхода из економске перспективе скорашињег су датума: у финансиској теорији те су студије покренуте уствари у времену између два рата. Појава која изненађује када се зна да су буџетски приходи, порези нарочито, постали предмет економске анализе већ у доба Рикарда. Али као што ненадна вирусна обољења обично убрзавају научна истраживања у медицини, тако и неочекивани друштвени феномени постају узроком ускороног попуњавања празнина у теорији социјалне економије. Зар, рецимо, проблем трансфера нема да захвали за своје модерне теорије немачким репарацијама, или пак принцип антицикличног буџета економској кризи 30-их година? Слично је и са расходима: интересовање теорије за њих развило се тек са њиховим огромним порастом током и после светских ратова, а још у већој мери га изазвала пракса најновијег периода: да се расходи употребе као инструмент активне социјалне и економске политике.

Две деценије после појаве познате *Економске теорије државних расхода* од Г. Колма, грчки професор Коулис посвећује истом питању једну од својих последњих расправа. Са добрим моделом пред очима њему, заиста, није било тешко да, у врло сложенем друштвено-политичком агрегату искрслом после другог рата, идентификује сам проблем. Али он је то учинио са ширим захватом и са детаљнијом анализом од свог претходника. Економски проблем расхода К. тражи у одговору на питање да ли расходи утичу на пораст социјалног производа или на његово опадање — или су према њему неутрални. Стога класифицира расходе на производне, непроводне и трансферне: алтернативни ефекти њихови брижљиво су анализирани у деветнаест параграфа студије, од којих сваки разматра какву функцију или дејство или начело јавних издатака. Систем који је примењен у раду групише елементе у два дела, од којих први излаже начин на који расходи утичу на постанак куповне снаге и производњу, односно потрошњу у земљи; док други део говори о условима који утврђују границе јавним издацима.

Код општих привредних дејстава расхода писац разликује краткорочне од дугорочних. У оквиру „short-run“ ефеката К. истиче уплив расхода на формирање куповне снаге, које је последица чињенице да су расходи у јавној привреди сасвим другачији од расхода у тржишној привреди. И инвестиције држава када врши, оне се разликују од приватних и имају своја специфична дејства: изградња, на пример, аутострада може допринети наглом развоју аутомобилске индустрије („индуциране“ инвестиције). У пишчевој методологији исправно је што расходе не анализира изоловане, већ увек у вези са инструментима који их омогућавају (порез, зајам). Тражи да политика расхода буде стално усклађена са политиком прихода: помоћу расхода (субвенције) држава коригира неповољне социјалне и економске ефекте које је проузроковала својом одређеном политиком прихода (посредни порези). Одговарајућим троше-

њем пореза односно зајмова јавна рука врши непосредан утицај на цене и тиме рукује најефикаснијом полугом привредне политике у земљи, итд. — Дугорочна дејства расхода манифестују се кроз ефекте који се јављају на привредној структури земље. Њима је писац покљонио изузетну пажњу; то је и оправдано, јер у данашњој држави расходи су се развили у изванредно погодно средство за вођење планске привреде (субвенције, инвестиције и др.).

Проблем граница државних издатака детаљно је размотрен. Не само за непроизводне, него и за производне расходе има мере. Ћбу утврђује с једне стране ограниченост продуктивних снага у земљи, а с друге фискални и кредитни потенцијал привреде. Порези ни у ком случају не могу се сматрати безграничним, ни онда када се привредно троше, јер порези су лишавање а њему свакако има краја. Висина издатака, исто тако, стоји и под контролом „економског“ принципа трошења (са најмање средстава највећи ефекат). Само што је у јавном газдинству по њему тешко управљати се, пошто јавноправна тела своје услуге не продају на слободном тржишту (цене) него их остварују применом принуде (порези). Остали методи контроле састојали би се у стриктној примени класичних буџетских принципа (равнотежа, специјалност, јединство: мада је К. одлучан противник посебних фондова, у чему заостаје за модерном теоријом). На крају расправе изложена су начела „здраве политике расхода“; партија која се мало разликује од обимнијег приказа из финансиске теорије познатих, рационалних принципа расхода.

Добра је ова монографија: у стручној литератури већ је добила своје место. Њене анализе, и поред тога што се ослањају на нешто застарелу документацију и литературу, садрже једну савремену ноту у начину који показује како данас треба изучавати државне расходе. Студије које садржи корисне су јер упућују на то да правилну финансиску политику ваља тражити у дубоком познавању позитивних али и негативних дејстава које у привреди и друштву потенцијално сваки јавни издатак реализује.

Ј. Ловчевић

Bernard Lavergne: *LE SOCIALISME COOPETARIF*. Paris, Presses Universitaires de France, 1955, 71 pp.

У овом свом делу проф. Lavergne у сажетом облику излаже битне елементе учења о тзв. задружном социјализму. У настојањима да се створи такав друштвени и економски систем који ће елиминисати очите противречности капитализма, али који у исто време неће одвести у комунизам, видно место заузимају и доктринари задружног социјализма. Тако је и проф. Лаверњ велики део своје активности посветио борби за афирмацију и успех ове доктрине. Његова књига *Задужни социјализам* последња је и најновија у низу раније објављених дела у којима он обрађује ова питања. Могло би се рећи да овај рад претставља у неку руку синтезу досадашњих напора и достигнућа аутора у овом правцу.

Основна идеја од које полази писац састоји се у констатацији да је капиталистички систем врло ефикасан у техничком погледу, али да у исто време доводи до врло неправичне расподеле нацио-